

Tietopyyntöön vastaaminen ja tiedonhallinnan järjestäminen

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 22.10.2021 osoittamassaan kantelussa ja 26.10.2021 sekä 29.10.2021 lähettämässään lisäkirjoituksissa arvostellut Tampereen kaupungin terveystarkastajan ja ympäristöinsinöörin menettelyä. Kantelija katsoo, että hänen esittämänsä tietopyyntöä ei ole käsitelty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain edellyttämällä tavalla, kun siihen ei ole vastattu laissa säädetyssä määräajassa. Hänen mukaansa lakia ei olla noudatettu myöskään tietopyyntöön saadun kieltävän vastauksen yhteydessä esitettyjen tietojen osalta. Lisäksi kantelija arvostelee sitä, että hän ei ole asiaa koskevasta pyynnöstään huolimatta saanut arviota päätöksen antamisajankohdasta.

SELVITYS

Tampereen kaupungin ympäristöterveys on antanut asiassa 13.12.2021 päivätyn selvityksen, joka lähetetään kantelijalle ohessa tiedoksi.

RATKAISU

1 Tietopyyntöön vastaaminen

Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai

muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Hallintolain 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Viranomaisen on esitettävä asianosaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 9 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen.

Julkisuuslain 14 §:n 2 momentin mukaan tiedon asiakirjan sisällöstä antaa se viranomaisen henkilöstöön kuuluva, jolle viranomaisen on tämän tehtävän määrännyt tai jolle se hänen asemansa ja tehtävänsä vuoksi muuten kuuluu. Saman pykälän 3 momentissa säädetään, että jos virkamies tai muu 2 momentissa tarkoitettu henkilö kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on: 1) ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy, 2) annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi, 3) tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi, sekä 4) annettava tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista.

Julkisuuslain 14 §:n 4 momentin mukaan kyseisessä pykälässä tarkoitettu asia on käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomaisen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomaisen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat muun ohella asiakirjat, jotka sisältävät tietoja viranomaisen tehtäväksi säädetystä tarkastuksesta tai muusta valvontatoimeen liittyvästä seikasta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi valvonnan tai sen tarkoituksen toteutumisen tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa asiaan osalliselle.

Tapahtumatietoja

Tampereen kaupungin terveystarkastaja A on 7.10.2021 lähettänyt kantelijalle sähköpostin, jossa hän on kertonut ympäristöterveyden saaneen ilmoituksen siitä, että B-nimisessä ravintolassa myydään tupakkatuotteita alaikäisille, sekä kysynyt kantelijalta, miten kyseisessä ravinto-

lassa tehdään ikärajalvontaa tupakkaa myydessä. Kantelija on 7.10.2021 vastauksena lähettämässään sähköpostissa todennut, että koska viestistä ei ilmennyt, mistä kyseinen yhteydenotto oli tullut, ei väitteen uskottavuutta voinut arvioida. Lisäksi kantelija on viestissään ilmoittanut, että ikärajalvontaa tehdään tupakkalain (549/2016) 53 §:n 1 momentin mukaisesti.

Kantelija on 7.10.2021 lähettänyt terveystarkastajalle uuden sähköpostin, jossa hän on esittänyt tietopyynnön siitä, mistä tai keneltä tupakkatuotteiden myyntiä koskeva ilmoitus on vastaanotettu. Tampereen kaupungin ympäristöinsinööri C on 22.10.2021 pahoitellut tietojen luovutuksen myöhästymistä ja ilmoittanut palaavansa asiaan. Kantelija on 26.10.2021 lähettänyt C:lle viestin, jossa hän on esittänyt hallintolain 23 §:n 2 momenttiin viitaten pyynnön saada arvio siitä, milloin tietojen luovuttamista koskeva päätös tehdään. C on myöhemmin 26.10.2021 vastauksenaan tietopyyntöön lähettänyt kantelijalle sähköpostiviestin, jonka liitteenä on ollut kuvakaappauksia niistä tiedoista, joita ympäristöterveydenhuollon käytössä olevaan tietojärjestelmään on tallennettu tupakan myyntiä koskeneesta yhteydenotosta. Ilmoituksen tehnyttä tahoa koskevia tietoja ei kuitenkaan ole luovutettu vedoten julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohtaan.

Arviointi

Tampereen ympäristöterveys on antamassaan selvityksessä todennut, että kantelijan pyytämää tietoa ei ole annettu viranomaistoiminnan julkisuudesta annetun lain asettamassa kahden viikon määräajassa. Kantelijalle tehtyä ratkaisua kieltäytyä luovuttamasta osaa hänen pyytämistään tiedoista on perusteltu viittauksella julkisuuslain 24 §:n 15 kohtaan.

Selvityksen mukaan syynä ilmoituksen tekijää koskevien tietojen luovuttamisesta kieltäytymiselle on ollut terveydensuojelussa tehty arvio siitä, että ilmoittajan tietojen luovuttaminen ilmoituksen kohteelle vaarantaisi valvonnan ja sen tarkoituksen toteutumisen. Ratkaisua on selvityksessä edelleen perusteltu sillä, että tupakkalain säännösten noudattamisen valvomisen kannalta on tärkeää, että terveydensuojeluviranomaiselle tehdään ilmoituksia havaituista epäkohdista, ja että ilmoittajia koskevien tietojen antaminen ilmoituksen kohteena olevalle toiminnanharjoittajalle saattaisi vähentää mainittujen ilmoitusten tekemistä.

Totean, ettei minulla ole perusteita arvioida ympäristöinsinöörin menetelleen lain tai velvollisuuksiensa vastaisesti kieltäytyessään luovuttamasta kantelijalle ilmoituksen tekijää koskeneita tietoja.

Vastaus kantelijan esittämään tietopyyntöön on annettu 19 päivän kuluttua pyynnön esittämisestä. Se on enemmän kuin selvityksessäkin todettu julkisuuslain 14 §:n 4 momentissa asetettu kahden viikon määräaika. Lainkohdan toisen virkkeen mukaan, jos pyydettyihin asiakirjoihin sisältyy salassa pidettäviä osia, on tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden

kuluttua tietopyynnön esittämisestä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kahden viikon enimmäisaika voitaisiin ylittää kaikissa niissä tapauksissa, joissa pyydettyihin asiakirjoihin sisältyy salassa pidettäviä osia. Julkisuuslain pääsääntönä nimittäin on, että tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian ja kahden viikon määräaika voidaan ylittää vain erityisistä syistä.

Tampereen kaupungin antamasta selvityksestä ei ilmene, miksi tietoa julkisesta asiakirjasta ei annettu mahdollisimman pian, vaan vasta yli kahden viikon kuluttua tietopyynnön esittämisestä.

Julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa säädetään tiedoista ja ohjauksesta, joita asiakirjaa tai tietoa pyytäneelle on annettava, jos hänen pyytämiään tietoja ei luovuteta. Tällaisessa tilanteessa tietojen luovuttamisesta kieltäytyneen pitää ilmoittaa tietoja pyytäneelle syy tietojen luovuttamisesta kieltäytymiselle, antaa hänelle tieto mahdollisuudesta saattaa asia viranomaisen ratkaistavaksi, tiedustella haluaako hän asian siirrettävän viranomaisen ratkaistavaksi sekä antaa hänelle tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista. Edellä mainitun ohjauksen antaminen on asiakirjan antamisesta päättävän virkamiehen tai muun lainkohdassa tarkoitetun henkilön velvollisuus, jonka nimenomaisena tarkoituksena on turvata, että asiakirjaa tai tietoa pyytänyt voi päästä julkisuuslain turvaamiin oikeuksiinsa. Kyse on viime kädessä perustuslain 21 §:n suojaaman oikeusturvan toteutumisesta.

Kantelijalle on 26.10.2021 annetussa vastauksessa ilmoitettu syy tietojen luovuttamisesta kieltäytymiselle. Kanteluasiakirjojen ja selvityksen perusteella kantelijalle ei kuitenkaan ole mainitussa vastauksessa, tai missään muussakaan vaiheessa, annettu muita julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa edellytetyjä tietoja tai ohjausta. Kantelussa esitetyn arvostelun osittaisesta kohdistumisesta nimenomaisesti mainitun lainkohdan noudattamatta jättämiseen voidaan päätellä, että kantelija on todellisuudessa ollut tietoinen asiassa noudatettavista menettelytavoista, mukaan lukien oikeudestansa saada asiassa valituskelpoinen hallintopäätös. Vaikka tästä syystä kantelijan tapauksessa hänen oikeusturvansa ei olekaan ollut välittömästi vaarantunut, on asiakirjan luovuttamisesta päättävän virkamiehen kuitenkin noudatettava laissa hänelle asetettuja velvollisuuksia. Julkisuuslain 14 §:n 3 momentissa säädetty ei jätä tietojen luovuttamisesta kieltäytyvälle henkilölle harkintavaltaa, eikä sen mukaisista velvollisuuksista ole sallittua poiketa.

Käsittelyaika-arvion antamisesta totean kantelun ohessa toimitetuista asiakirjoista ilmenevän, että kantelija on esittänyt pyynnön mainitun arvion antamisesta aamulla 26.10.2021. Kun ympäristöinsinööri on vastannut varsinaiseen tietopyyntöön myöhemmin samana päivänä, ei hänen ole syytä katsoa menetelleen vastoin lakia tai velvollisuuksiaan jättäessään antamatta erillistä arviota päätöksen antamisajankohdasta.

2 Tiedonhallinnan järjestäminen

Selvitys- ja lausuntopyynnössäni 29.10.2021 olen pyytänyt Tampereen kaupunkia kiinnittämään huomiota erityisesti niihin toimiin, joilla Tampereen kaupunki on pyrkinyt varmistamaan tietopyyntöjen käsittelemisen lain edellyttämällä tavalla. Tampereen kaupungin antamassa selvityksessä ei ole käsitelty pyytämiäni asioita.

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan kyseisessä laissa tarkoitettuja tiedonhallintayksiköjä ovat muun ohella kunnat. Kyseisen lainkohdan 2 momentin mukaan tiedonhallintayksikön johdon on huolehdittava siitä, että tiedonhallintayksikössä on: 1) määritely tässä ja muussa laissa säädettyjen tiedonhallinnan toteuttamiseen liittyvien tehtävien vastuut; 2) ajantasaiset ohjeet tietoaineistojen käsittelystä, tietojärjestelmien käytöstä, tietojenkäsittelyoikeuksista, tiedonhallinnan vastuiden toteuttamisesta, tiedonsaantioikeuksien toteuttamisesta, tietoturvaluustoimenpiteistä sekä poikkeusoloihin varautumisesta; 3) tarjolla koulutusta, jolla varmistetaan, että henkilöstöllä ja tiedonhallintayksikön lukuun toimivilla on riittävä tuntemus voimassa olevista tiedonhallintaa, tietojenkäsittelyä sekä asiakirjojen julkisuutta ja salassapitoa koskevista säädöksistä, määräyksistä ja tiedonhallintayksikön ohjeista; 4) asianmukaiset työvälitteet tiedonhallintaa koskevien velvollisuuksien toteuttamiseksi; 5) järjestetty riittävä valvonta tiedonhallintaan liittyvien säädösten, määräysten ja ohjeiden noudattamisesta.

Kaupungin on huolehdittava, että julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa säädettyjen velvoitteiden laiminlyöminen ei johda julkisuuslain säännösten noudattamatta jättämiseen.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Tampereen kaupungin ympäristöinsinööri ei ollut kieltäytyessään luovuttamasta kantelijalle tämän pyytämiä tietoja noudattanut viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 14 §:n 3 momentissa säädettyjä velvollisuuksia.

Kiinnitän Tampereen kaupungin ympäristöterveyden huomiota viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännösten noudattamiseen.

Lisäksi saatan Tampereen kaupungin ympäristöterveyden tietoon kohdassa 1 esittämäni käsitykset tietopyyntöihin vastatessa noudatettavasta joutuisuudesta.

Kiinnitän Tampereen kaupungin huomiota sille julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 4 §:n 2 momentissa säädettyyn velvoitteeseen huolehtia siitä, että sen palveluksessa olevat henkilöt ovat tietoisia julkisuuslain säännöksistä. Pyydän Tampereen kaupunkia ilmoittamaan viimeistään 31.5.2022, mihin yksittäisiin toimenpiteisiin se on tässä tapauksessa ilmenneen valossa ryhtynyt edellä mainittujen velvoitteiden toteuttamiseksi.

Kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijä

Leo Lahtinen